

FORTIFIKATIONSVERKET

Öppet hus

ETT MAGASIN FRÅN EXPERTEN PÅ SKYDDSTEKNIK

NR. 1 2009

Ny Generaldirektör

Läs mer på sidan 4

Annorlunda skogsbruk

Läs mer på sidan 9

Djupdykning sid 6

Skjutfält sid 8

Civil säkerhet sid 13

Kulturfastighetsutredningen sid 14

Kundservice sid 18

LEDARE

Mina första månader som generaldirektör på Fortifikationsverket har varit oerhört givande. Mottagandet från såväl medarbetare som kunder och samarbetspartners har varit mycket positivt. En stor del av tiden har ägnats åt föredragningar varvat med besök ute i den regionala och lokala verksamheten samt möten och samtal med medarbetare och kunder.

Fortifikationsverkets verksamhet är spännande och bred med en hög kompetens hos medarbetarna. Under de fem år jag arbetade i Försvarsdepartementet på 90-talet kom jag för första gången i kontakt med Fortifikationsverket. Sedan dess har ett omfattande effektiviseringsarbete skett och verket har också fått nya uppgifter. Det känns roligt att få arbeta med den så viktiga infrastrukturen både för försvarssektorns behov och för det civila samhällets behov, en sektor där vi numera också har en viktig stödfunktion.

Regeringens nya utredning om den statliga fastighetsförvaltningen ligger i startgroparna och vi följer arbetet med stort intresse. Utredningens syfte är att effektivisera den statliga fastighetsförvaltningen och detta kommer naturligtvis också att innebära förslag till utveckling av den verksamhet som bedrivs av Fortifikationsverket i dag.

Vi kommer att dela med oss av de erfarenheter och den kunskap som finns inom verket. Den stabila, breda och speciella kompetens som finns hos oss ska naturligtvis lyftas fram. Det är en kompetens som det kommer att finnas behov av även i framtiden.

Foto: Catharina Millmarker

Lena Jönsson - Generaldirektör

Nr. 01
2009

Omslagsbild:
Catharina Millmarker

Bilden visar dykeri och navalmedicinskt centrum i Karlskrona. Läs mer på sidan 6.

Öppet Hus är en magasin som Fortifikationsverket ger ut två gånger om året. Här berättar vi om det som är aktuellt i vår verksamhet.

Åsikter som framförs i Fortifikationsverkets magasin **Öppet hus** anses inte nödvändigtvis som Fortifikationsverkets officiella ställningstagande.

Hör gärna av dig med kommentarer och innehållsförslag.

Kontakta:
Catharina Millmarker
Telefon: 010-44 44 990
E-post: catharina.millmarker@fortv.se
www.fortv.se
Postadress: Fortifikationsverket, 631 89 Eskilstuna

Redaktion:
Eva Hetting, ansvarig utgivare
Catharina Millmarker, redaktör

Projektleddning och produktion:
Trafalgar

Repro och tryck:
Östertälje Tryckeri AB

Upplaga: 3000 ex

INNEHÅLL

Lena Jönsson – ny generaldirektör **sid 4**

Djupdykning i världsarvet Karlskrona **sid 6**

SKJUTFÄLT – från livsfarligt till livgivande **sid 8**

Annorlunda skogsbruk testas på Grytans skjutfält **sid 9**

Grilla inte i målområden **sid 10**

Avveckling - hur gör man **sid 12**

Utökat samarbete kring civil säkerhet **sid 13**

Kulturfastighetsutredningen **sid 14**

Eld, vatten, jord och luft – Catharinas element **sid 16**

En **STARK** partner med **SNABB** och **SÄKER** respons **sid 18**

Statens fastighetsförvaltning utreds **sid 19**

Staten leder jämt **sid 19**

LENA JÖNSSON NY GENERALDIREKTÖR

Lena Jönsson kom till Fortifikationsverket den 1 mars 2009. Under de första månaderna har Lena satt sig in i verksamheten och besökt ett antal av verkets hemmaplatser runt om i Sverige.

Lena planterar hybridasp på Häradsfältet.

- Jag är imponerad av den kompetens som finns och det engagemang jag ser hos mina medarbetare, säger Lena Jönsson. Fantastiskt! Jag har i vårt avlånga land träffat många som har verksamheten i sitt hjärta. Jag får en allt tydligare bild av ett verk som har en otrolig styrka i sin bredd och speciella kompetens.

Fortifikationsverket har idag knappt 700 anställda spridda över landet, från Lappland till Skåne. Många kommer att gå i pension under de närmaste åren och verket är mitt inne i en rejäl kompetensväxling.

- Vi behöver nya krafter som ersättare för de 25 procent av våra medarbetare som går i pension inom fem år, fortsätter Lena Jönsson. Traineeprogrammet lockar många och jag är glad över att vi kan få visa upp vår spännande verksamhet för intresserade nya medarbetare.

Framtiden för Fortifikationsverket

- Den kunskap som finns i verket behövs såväl för dagen som för morgondagen, säger Lena. Det handlar bland annat den speciella kunskap som Fortifikationsverket besitter när det gäller byggnader och anläggningar med ett särskilt behov av skydd. Verket har specialister exempelvis vid projektledning av byggandet men också vid drift av fastigheter med specialbehov.

Fortifikationsverkets verksamhet förändras gradvis mot det civila samhället och verket har en ny roll som delaktig i Sveriges krisberedskap. Bland annat ska verket planera för stöd när det gäller kritisk infrastruktur.

- Jag tycker att det är spännande att få vara med om att utveckla funktionen som handlar om krisberedskap, säger GD. Det

är verkligen ett förtroende. Och oavsett hur organisationen kommer att se ut när det gäller statligt ägda fastigheter så ser jag att kompetensen som finns kommer att behövas och ha en betydande roll även i framtiden.

Lena Jönsson - vem är hon?

Lena Jönsson har en bakgrund som generaldirektör för Verva (Verket för förvaltningsutveckling) 2006-2008 och dessförinnan som generaldirektör för Lotterinspektionen. Lena är jurist och förvaltningssektionen i grunden med en bakgrund som föredragande i Konstitutionsutskottet, biträdande kammarsekreterare i Riksdagen samt planeringschef och statssekreterare på Forsvarsdepartementet.

Lena har styrelseuppdrag i Svenska Spel och Pliktverket. Hon är också engagerad bland annat i Ruter Dam. Hjärtat finns i Skåne där Lena är uppvuxen, men hon trivs i hela Sverige. Lena har bland annat bott i Sundsvall och Östersund, samt sedan 17 år tillbaka i Stockholm. Fritidssysselsättningarna är körsång, fiske och ett stort intresse för trädgården runt sommarhuset i Skåne.

**”ETT GOTT
SKRATT
FÖRLÄNGER
LIVET!”**

- Jag trivs i rollen som generaldirektör och att få förmånen att leda och utveckla en så viktig verksamhet i samhället är fantastiskt, säger Lena Jönsson. Här är det också betydelsefullt med nätverk och sociala kontakter, fortsätter hon. Bra relationer är viktigt för mig - mellan arbetskamrater, samarbetspartners och i livet i stort. Det är också viktigt att få tillåta sig att ha roligt i vardagen. Jag tror verkligen på uttrycket "Ett gott skratt förlänger livet!", avslutar Lena med ett leende.

Text & Foto: Catharina Millmarker

DJUP- DYKNING

I VÄRLDSARVET KARLSKRONA

Text & Foto: Catharina Millmarker

Dykeri och navalmedicinskt centrum (DNC) invigdes i maj på Marinbasen i Karlskrona. Ett modernt område med sikte på framtiden mitt i Världsarvet. Härligt med så mycket livskraft i gamla kulturmiljöer!

Fortifikationsverket har drivit byggprojektet som påbörjades i slutet av 2007 och centrumet står nu färdigt på Lindholmen inom Marinbasens område. Marinbasen ägs och förvaltas av Fortifikationsverket och hela området präglas av en harmonisk kombination av historiens vingslag och morgondagens verksamhet för Forsvarsmaktens marina styrkor. På basen syns ubåtar, dykare, Visbykorvetten och annat som hör Marinen till.

Här ska Forsvarsmakten utbilda dykare och utveckla dykeriverksamheten. Sedan tidigare finns på området ett dyktorn där man även fortsättningsvis kommer att träna fri uppstigning. Centrumet ska inte bara finnas för utbildning av försvarets dykare utan också för exempel-

vis kustbevakningens och räddningstjänstens dykare. Utbildning i fri uppstigning för dykare och ubåtspersonal ingår i ansvaret liksom utbildning i dykerimedicin. DNC har dessutom en testverksamhet när man ska ta fram ny dykutrustning och man gör haveriutredningar efter dykolyckor.

Under invigningsdagen visades verksamheten upp av dykare. Lätta dykare, med vanlig dykutrustning visade prov på hur man kan jobba under vatten vid ett arbetsbord och hjälmdykare visade upp sig i utomhusbassängen vid invigningen. Hjälmdykarnas lite tyngre utrustning har skydd för lufttuberna, en livlina upp till ytan och lite annat smått och gott för att klara tuffa tag under ytan. Två luftslangar - en till andning och en till dräkten för att hitta jämvikten i vattnet. Dessutom finns kameraanslutning så allt som dykaren ser kan personalen vid ytan också se i monitorer.

Ytor och utrymme

DNCs hela yta är 2 300 kvadratmeter fördelade på två våningar. Källaren och sedimenteringsbassängerna från det gamla renings-

verket som låg på platsen har "återanvänts" i byggnationen av centrumet. Utöver bassänger finns i centrumet kontorsrum, lektionssalar, omklädningsrum, lunchrum, verkstäder och förråd för materiel.

Sedan försvarsbeslutet 2004 (FB04) har förändringarna inom Forsvarsmakten medfört investeringar på Marinbasen för cirka 230 miljoner kronor. Byggnader som efter beslutet anpassats, byggts om och renoverats är bland annat simulatorbyggnaden Af Chapman, Arsenalen, Finska Kyrkan och en byggnad för ubåtsräddningsfarkosten URF.

På den alldeles nybyggda delen - DNC - finns två djupa bassänger utomhus. Inomhus finns också två bassänger. En för att träna olika arbetsmoment i cirka 20-gradigt vatten, samt en bassäng där temperaturen kan varieras mellan +2 och +40 grader och vattenströmmar upp till två knop kan simuleras. En ytterligare "inredningsdetalj" kommer snart - en tryckkammare som kan vattenfyllas och simulera ett vattentryck motsvarande 200 meters djup - därefter är centrumet komplett.

Invigning i strålende sol

Marinens musikkår spelade och alla åskådare sken ikapp med solen. Ett stort byggprojekt är i hamn och klart att användas till en mycket speciell verksamhet.

Fortifikationsverkets egen generaldirektör Lena Jönsson var först ut bland talarna och tackade för ett mycket gott samarbete mellan Fortifikationsverket och Forsvarsmakten i detta projekt.

” – Det här är en speciell verksamhet, i en speciell byggnad, på en speciell plats! ”

Lena Jönsson återkom till ordet speciell flera gånger. Det återspeglar den verksamhet som Fortifikationsverket bedriver med fastigheter som kräver speciell anpassning, säkerhet och skydd för den verksamhet som ska bedrivas.

En symbolisk nyckel överlämnades av Lena Jönsson till marinbaschefen Ola Truedsson som sedan övertog platsen i dykkorgen som dagen till ära fick utgöra talarstol. Ola Truedsson lämnade vidare nyckeln till DNC-

chefen Magnus Claesson som fortsatte invigningstalandet, följd av landshövdingen Gunvor Engström.

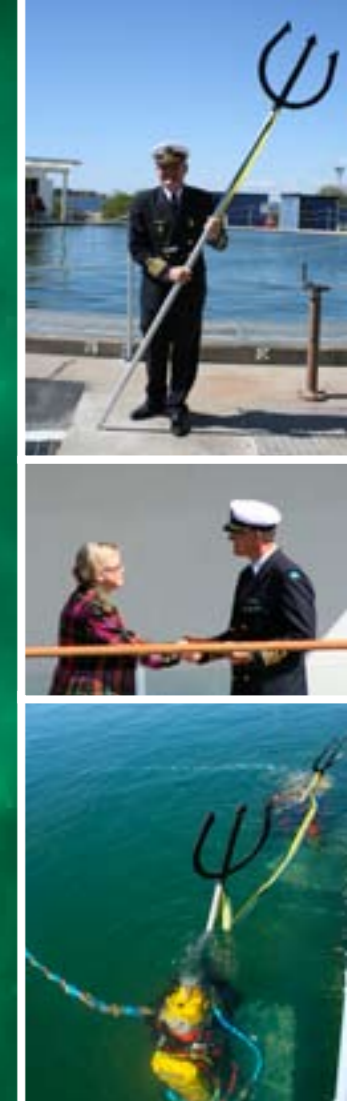
Blågult bandklipp blev bandsnitt

Efter alla stolta och glada invigningstalare skulle riksdagsledamoten Annicka Engblom, som sitter i försvarsutskottet, göra det obligatoriska bandklippet.

Hjälmdykarna var snygga bandbärare i utomhusbassängen med ett blågult band för invigningsceremonin. Dykarna dök upp ur vattnet framför Annicka Engblom med var sin treudd (havsgudarna Neptunus och Poseidons attribut) och det blågula bandet spänt emellan. En sax överlämnades för klippet, men Annicka återlämnade saxen med orden att det väl ändå inte lämpade sig för invigning av ett dykericentrum. Hon böjde sig sen ned, kavlade upp byxbenet - och se där, den egna dyknkniven kom väl till pass! Det blågula bandet skars av och centrumet var högtidligen öppnat.

Bilderna till höger:

- Anders Järn från Höggvarteret firar invigningen i Karlskrona med treudd
- Lena Jönsson och Ola Truedsson
- Dykare med invigningsband
- Generaldirektör Lena Jönsson håller invigningstal

SKJUTFÄLT FRÅN LIVSFARLIGT TILL LIVGIVANDE

Under de senaste åren har flera av Fortifikationsverkets övnings- och skjutfält sagts upp av Försvarsmakten.

Under de närmaste åren kommer troligen fler hela eller delar av övnings- och skjutfält att lämnas. I ett samarbete mellan Fortifikationsverket och Försvarsmakten arbetar man med att hitta modeller och lösningar för hur man på bästa sätt kan avveckla eller utveckla dessa marker.

Sverige har ett försvar som givetvis under lång tid övat på svensk mark. Så länge försvarssektorn hyr ett område och övningar pågår så rensar militär personal det som ligger synligt efterhand. Men på de platser som försvarssektorn lämnar skjutfält ligger stora mängder oexploderad ammunition (OXA) kvar i marken. Det är områden som i vissa fall använts sedan 1800-talet - alltså 200 år - och massor av ammunition av ett

otal olika slag döljer sig under ytan. Man kan generellt räkna med att i och omkring målområden finns det på varje kvadratmeter minst en granat.

Verksamheten som bedrivits innebär stora - mycket stora - problem med oexploderad ammunition på

just den ytan. Egentligen är det en försvinnande liten del av Sveriges yta som är omöjlig att använda igen på grund av de risker som finns att gamla oexploderade granater eller annan ammunition ska smälla. Visserligen är en del övnings- och skjutfält enorma, men de största kommer troligen att behållas för försvarsändamål. Andra är stora, men all yta är inte farlig. Kvar finns då viss mark - till ytan inte några stora arealer - som är omöjlig att bygga på och farlig för nästan all verksamhet. Det handlar om målområden och marken runt dessa. Man ska helt enkelt inte vistas på denna typ av mark.

Varför tar man då inte bara bort ammunitionen som ligger på marken?

Ammunitionen ligger nere i marken. En del kryper upp efter ett tag på grund av tjällyftning och annat.

En del ligger alldeles under mossan och annat ligger på kanske fyra meters djup. Och så ligger det massor däremellan. Sprängämnen som kan antändas av rörelse och värme. Det kan räcka med ovarsam hantering som en spark, eller värme från en engångsgrill för att åstadkomma en explosion.

Just nu pågår en klassificering av skjutfält som har lämnats

eller ska lämnas. Försvarsmakten som är ansvariga för verksamheten är den myndighet som också har ett ansvar när man lämnar marken. Fortifikationsverket har uppdraget att förvalta statens egendom - fastigheter och mark - på ett ekonomiskt, effektivt och miljömässigt bra sätt. Alltså har verket och försvaret en gemensam uppgift att göra det bästa av situationen.

På Bynäset utanför Östersund ligger ett litet område på 100 gånger 100 meter som tidigare varit målområde för flygets övningar. Här finns enorma mängder oexploderad ammunition (OXA). Under maj startades ett försök med att bränna av marken för att sedan kunna ytsöka, ytleta och rensa viss OXA. Allt för att minska riskerna vid ett övergivet skjutfält. Att kunna bygga fastigheter inom eller runt ett målområde på ett gammalt skjutfält är helt omöjligt.

Enorma kostnader och fortfarande risk att någon dör

Det skulle gå rent teoretiskt att rensa besvärliga delar av ett skjutfält från OXA, men till orimliga kostnader. Beräknad kostnad för att rensa OXA från de platser som just nu är lämnade skulle uppgå till ett antal miljarder, för ganska små ytor. Dessutom är det fortfarande inte garanterat fritt från OXA. Det

går nämligen inte att garantera att man hittar allt. Även om det är en process i många led, från att personer söker över ett område visuellt till olika typer av detektorer och därefter att använda särskilda maskiner för att gräva upp det man hittar. Det kan fortfarande finnas något kvar.

Vilken mark kan man använda då?

Stora delar av övnings- och skjutfält är områden där det inte skjutits, exempelvis ytterområden. Andra delar har minimala risker och kan rensas på OXA. Sådan mark kan säljas vidare till annan användning.

Exempelvis när det gäller Bynäset är stora områden runt omkring sålt till Östersunds kommun och dessa områden innehåller vackra fastigheter och underbar mark som kan användas till mycket.

Resterande mark som är omöjlig att göra helt riskfri hur mycket pengar man är villig att riskreducera, kan faktiskt komma till nytta ändå.

Vind och grönt

Fortifikationsverket har under de senaste åren sett på möjligheterna att hitta nya vägar för att göra nytta med sin mark. Eftersom sanering av vissa områden inte är försvarbart varken ekonomiskt eller säkerhetsmässigt måste det till nya lösningar.

Vindkraft kan vara ett sätt att kunna utnyttja gamla skjutfält till något nyttigt. Vindkraftverk innebär minimal påverkan på marken. Den enda ytan som måste rensas på OXA är vägarna fram till aggregaten och en yta runt om för att möjliggöra service. Detta är fullt genomförbart. En annan möjlig användning är att plantera energiskog. Mycket ska naturligtvis klaffa innan det blir verklighet, men idéerna måste våga testas.

Vindmätningar har gjorts på Grytans skjutfält utanför Östersund och Fortifikationsverket siktar på att testa möjligheterna för att möjliggöra etablering av vindkraft på det gamla skjutfältet. På samma område planteras på prov hybridasp och andra snabbväxande trädslag inom ett litet område. Skog som skulle kunna användas för energi.

Text & Foto: Catharina Millmarker

ANNORLUNDA SKOGSBRUK TESTAS PÅ GRYTANS SKJUTFÄLT

Utanför Östersund ligger det gamla skjutfältet Grytan. Här har försvaret haft övningar och skjutit med artilleri och alla möjliga typer av vapen sedan 1890-talet. Ett övergivet markområde som under ytan gömmer åtskilliga mängder av oexploderad ammunition (OXA).

Vad kan man då göra med "oanvändbar" mark? Det började med en idé hos Stefan Dahlén, skogsförvaltare på Fortifikationsverket. Hur skulle det vara med annorlunda skogsbruk på gamla skjutfält? Idén har nu kommit så långt att den 5 juni planterades den första hybridaspn på Fortifikationsverkets mark, Grytans skjutfält utanför Östersund. Det är en bit kvar till att ett etablerat skogsbruk kan bli verkligt, men nu ska det i alla fall testas.

– Idén har växt fram under de år jag arbetat på skjutfälten och sett de stora arealerna som i princip är omöjliga att använda till vanligt skogsbruk eller något annat, säger Stefan Dahlén.

– Att med minsökare säkra planteringspunkter och linjer för plantören att gå i kräver visserligen en hel del arbete, fortsätter Stefan, men det är fullt genomförbart. Sedan kan man skörda skogen efter ett antal år under vintertid när snö och tjäle bär en mindre skogsmaskin, vilket är den princip vi jobbar efter redan idag.

Den hybridasp som ska testas är en korsning mellan rysk och amerikansk asp. Den är extremt snabbväxande och kan vara

lämplig exempelvis för energiskogsändamål. På Fortifikationsverkets gamla skjutfält skulle det kunna vara ett alternativ till ny, nyttig och genomförbar användning av mark som är näst intill omöjlig för någon verksamhet på grund av oexploderad ammunition.

Vanligt skogsbruk med exempelvis tall och gran är förknippat med dels beredning av marken innan plantering och därefter omplantering, vilket innebär stora – för att inte säga oacceptabla – risker. Oddsen för att ammunition av olika kaliber skulle explodera är alldeles för hög.

Hybridasp och liknande snabbväxande trädslag planteras en gång, efter avverkning sker sedan en naturlig förnyring med rot- och stubbskott. Avverkningen sker under vinterhalvåret när tjälen håller marken och farligheter i schack. Och vips, så har man ett skogsbruk som fungerar på farlig mark, och resultatet blir att tidigare oanvändbar mark som gjort sitt för försvarssektorn, kan få ny användning och dessutom till något som är bra för miljön.

Text & Foto: Catharina Millmarker

Grilla inte i målområden

Fortifikationsverket äger övnings- och skjutfälten som försvarssektorn använder. Många skjutfält lämnas som en följd av försvarsomställningen. Det är viktigt att förstå att inom och runt målområden är det för mycket OXA (oexploderad ammunition) för att kunna användas som strövområden. Det handlar om begränsade områden som inte kan användas. Sverige har gott om annan mark för friluftsliv - vi har ju vår unika allemansrätt som ger oss tillgång till så mycket natur som inte har varit skjutfält.

AVVECKLING – HUR GÖR MAN?

Text: Catharina Millmarker
Foto: Eeva Göthed

Fortifikationsverket är en av Sveriges största fastighetsägare. Verket äger byggnader med alldeles speciella förutsättningar, till största delen för försvarssektorn men också för andra verksamheter som är viktiga för det civila samhället.

Försvarssektorn genomgår sedan ett antal år stora förändringar och dessa kommer att fortsätta. Mycket verksamhet har lagts ned och fortfarande står vi mitt i omvandlingen. För Fortifikationsverket betyder det både avveckling och investeringar när verksamheter läggs ned, slås ihop, flyttas och förändras. Att avveckla ett område, vissa byggnader eller mark är en avancerad process med ibland många stickspår.

Det vanligaste fallet

Vår absolut största kund är Försvarsmakten. I de fall vi avvecklar mark, byggnader eller berganläggningar som försvaret inte längre behöver så startar processen med att Försvarsmakten säger upp upplåtelsesavtalet. Efter uppsägningen löper så uppsägningstiden då verket planerar inför avvecklingen.

Komplikationer

Om det handlar om byggnader som tillhör ett större område med gemensam infrastruktur - vatten, avlopp, el, vägar - och en eventuell delning ska ske och det utmynnar i en ny fastighetsbildning så kan det bli komplicerat. En helt ny infrastruktur kanske måste skapas.

Hemliga anläggningar ska avhemligas vad gäller verksamhet och därefter avhemligas eventuella konstruktioner. Det kan innebära att delar förändras, tas bort eller läggs igen. Kanske ska natur återställas, en del byggnationer kan vara nödvändiga att åtgärda på ett sätt som ska skydda vanligt folk som i framtiden rör sig i området.

Återanvändning

I vissa fall kanske man kan återanvända byggnader till förändrad verksamhet. Till och med flytta moduler från en del av Sverige till en annan. Exempelvis har förråd i betong flyttats istället för att rivras. Verket försöker också att överblicka helheten i förändringarna, för att se om det kan fungera att göra förändringar i befintligt bestånd av fastigheter. Ibland blir det annorlunda förändringar, som exempelvis dykeri- och navalmedicinskt centrum i Karlskrona som är byggt på det gamla reningsverket!

Kan vi inte bara lämna över marken till kommunen?

Många undrar över varför verket inte bara kan lämna över mark till en kommun eller sälja till en utvald privat aktör.

Det är inte möjligt att göra med det regelsystem som finns inom staten.

Turordning

Staten står först på tur. Naturvårdsverket, Luftfartsverket, Statens Fastighetsverk eller

andra statliga aktörer kan ha ett intresse för fastigheten som ska avvecklas. Mark kanske ska bli nationalpark, en militär flygplats ska övergå till civil luftfart eller slott och byggnadsminnen kanske tas över av Fastighetsverket för att bli museum.

Sen är det kommunens tur och då gäller att det ska finnas ett underlag som visar på att området ska användas för samhällsändamål.

Sist i raden kommer privata intressenter. Fastigheten kommer ut på öppna marknaden och ska då enligt vårt uppdrag från regeringen säljas till marknadsmässiga priser. Det görs genom anbud.

Lång process men nödvändig för rättvisan

Det är ibland en lång process som verket enligt lagar och förordningar ska följa. Men man måste komma ihåg att det är för att ta till vara statens - medborgarnas - intresse.

- Ibland kan vi få kommentarer om att vi sätter stopp för planer som någon utomstående gjort upp för ett område, säger Stefan Magnusson, markdirektör på Fortifikationsverket. Men det handlar ju aldrig om att sätta käppar i hjulet för någon, allt vi gör - hela vår verksamhet - är ju för samhällets bästa. Vi arbetar på uppdrag av regeringen och för det allmännas intresse. Alltså inte en enskild näringsidkare eller en enskild kommun utan för samhället som helhet, det får vi aldrig glömma!

UTÖKAT SAMARBETE KRING CIVIL SÄKERHET

Fortifikationsverkets engagemang och interaktion med andra partners inom området civil säkerhet ökar.

I april stod verket värd för arrangemanget "Protection of infrastructure and first responder technology" i Stockholm där deltagare från Department of Homeland Security (DHS), och representanter från EU-kommissionen tillsammans med olika svenska myndigheter och företag diskuterade säkerhet och skydd. I oktober genomförs ytterligare en stor konferens kring temat.

Just nu pågår arbetet med att färdigställa en slutrapport efter konferens, workshops och utbildning inom civil säkerhet.

- De sista delarna i rapporten skriver vi just nu och rapporten ska vara klar till sommaren, berättar Ann-Christine Langselius, marknadsdirektör vid Fortifikationsverket. Samarbetet med DHS går vidare på ett positivt och konstruktivt sätt och vi hittar hela tiden fler samarbetsområden. I kombination med ordförandeskapet i EU som Sverige har i höst samarbetar vi och DHS också med EU:s "Joint Research Center" i Ispra i Italien, som ansvarar för forskning inom kritisk infrastruktur.

Langselius har fått en specialinbjudan att åka över till USA för att utbilda DHS hur de

kan genomföra mer strukturerade workshops med tydligare resultat.

Det handlar om att ge dem metoder och verktyg så att de kan få ut och ta tillvara nyckelinformation från sina workshops, berättar hon.

Fortifikationsverket medverkar också vid Stakeholders conference i Stockholm den 1-2 oktober.

- Vi är då huvudansvariga för den paviljong som handlar om CIP, kritisk infrastruktur, vi ska samordna de myndigheter som vill visa upp sig här. Om ni har förslag till föreläsare eller intresseområden som ni tycker bör lyftas fram så är ni välkomna att kontakta mig, avslutar Langselius.

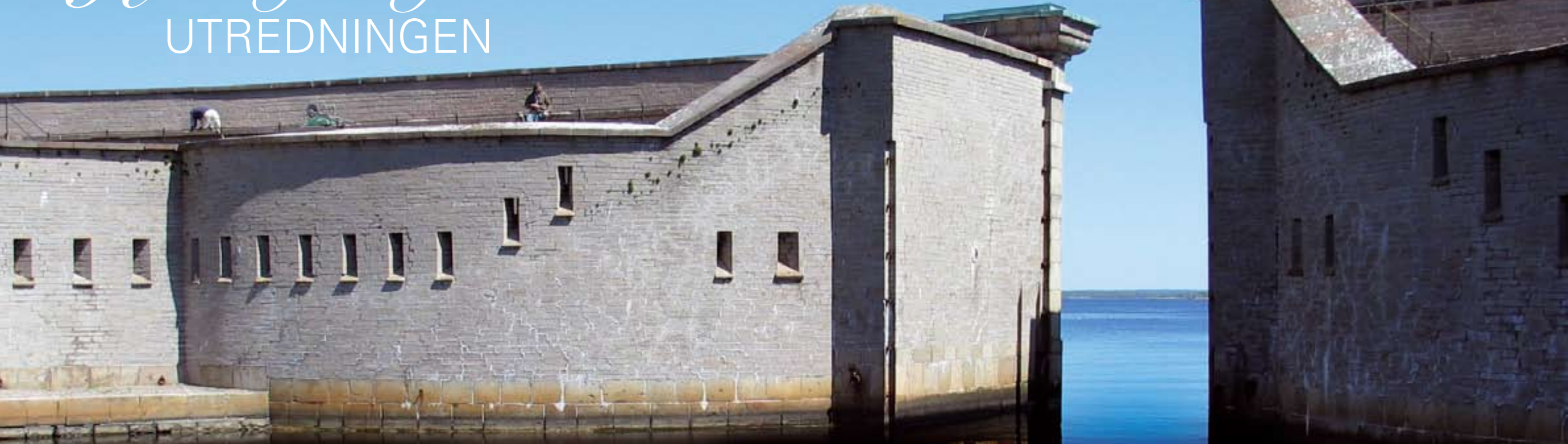
Text & Foto: Eva Hetting

Fyrvaktarstuga vid Hallshuk på Gotland säljes.

Kulturfastighets- UTREDNINGEN

I maj 2008 fick Statens fastighetsverk (SFV) i uppdrag från regeringen att göra en utredning om statens kulturfastigheter. Regeringsuppdraget omfattade tre delar: att bedöma vilka kulturfastigheter som bör förvaltas av staten, att lämna förslag på en modell för framtida förvaltning samt att redovisa kostnader och intäkter för att förvalta och levandegöra så kallade bidragsfastigheter dvs fastigheter inom SFV som inte kan bära sina egna kostnader, till exempel de kungliga slotten och befästningsanläggningar. Samtidigt fick också Riksantikvarieämbetet (RAÄ) i uppdrag av regeringen att ta fram en modell utifrån vilken SFV skulle göra bedömningen av vilka fastigheter som långsiktigt ska förvaltas av staten.

I utredningen ingick sammanlagt ca 550 fastigheter som idag förvaltas av Fortifikationsverket, Statens fastighetsverk,

Sjöfartsverket och Riksantikvarieämbetet. Inom Fortifikationsverket ingick alla fastigheter som är klassade som byggnadsminnen eller som är föreslagna att bli byggnadsminnen. RAÄ utarbetade en värderings- och urvalsmodell baserad på berättelser. Modellen består av tre delar: kriterier för statligt ägande som fokuserar på att ge medborgarna tillgång till vårt gemensamt ägda kulturarv, berättelsemodellen där varje fastighet ska prövas mot berättelser och bedömas utifrån förmågan att levandegöra ett kulturellt eller historiskt skeende samt kriterier som säkrar att fastighetsbeståndet är representativt utifrån geografi, genus, klass, generation och etnicitet.

Utredningen utmynnade i en rapport där urvalet av fastigheter utgick från sex nationella berättelser. De byggnadsminnen som Fortifikationsverket förvaltar sorterades i huvudsak in

under berättelsen "Maktbalans – integration och expansion" som beskriver utvecklingen av försvarets byggnader från forntiden fram till idag. Verket förvaltar även andra typer av byggnadsminnen som till exempel fyrar och herrgårdar vilka sorterades in under andra berättelser.

Huvuddelen av de byggnadsminnen som Fortifikationsverket förvaltar valdes ut att ingå i berättelserna och ska därmed kvarstå i statlig ägo om försvaret säger upp fastigheterna. De fastigheter som inte ansågs ingå i berättelserna exempelvis P4 i Skövde kan säljas om försvaret väljer att säga upp området. Det här är första gången en så omfattande utredning görs av majoriteten av det statliga innehavet av kulturfastigheter. Utredningar av försvarets fastigheter har tidigare gjorts i omgångar från 1960-talet och framåt. Att få en så total över-

blick av innehavet är mycket värdefullt. Fortifikationsverket hoppas dock på att berättelsen om försvaret kompletteras och fördjupas vad gäller det sena 1800-talet och 1900-talet då tiden var för knapp för utredningen att sätta sig in i och fullständigt analysera denna tidsperiod avseende försvarets byggande. För mer information om Kulturfastighetsutredningen se Statens fastighetsverks hemsida: www.sfv.se. Mer att läsa om bevarandet av 1900-talets försvarsfastigheter finns i även i Bebyggelsehistorisk tidskrift nr 56, 2008 i artikeln Ett hemligt kulturarv av Ingela Andersson och Anders Bodin.

Text & foto: Ingela Andersson

Klagstorp huvudbyggnad

Malmen, Linköping

Ballonghallen, Boden

Revingehed

ELD, VATTEN, JORD OCH LUFT - CATHARINAS ELEMENT

Hästkrafter...

Fortifikationsverkets pressekreterare gillar att testa olika aktiviteter. Hon har under senare år kommit på att hon bara måste prova på saker som ser "kul" ut. De fyra elementen lockar.

Catharina Millmarker kom till Fortifikationsverket i slutet av 2006. Hon har på sin lott att vara ansvarig för massmediakontakter och andra uppgifter inom kommunikationsområdet; strategiska uppgifter likväl som skrivande och fotograferande.

Var kommer du ifrån?

– Född i Västergötland men flyttat mycket. Det är nog Gotland som känns mest "hemma", säger Catharina, som numera bor i Eskilstuna och har sin arbetsplats på Fortifikationsverkets huvudkontor i samma stad.

– Jag tror det ligger i generna att flytta, resa och gilla äventyr. Mina förfäder har haft det i sig precis som jag. Värmländska svedjefinnar (1500-talet), gotländska farbönder (bönder som under medeltiden for ut på handelsfärder) och gotländska båtsmän (1700-talet).

Hennes bakgrund när det gäller arbete är som informationschef på Gotlands Militärdistrikt, kommunikationsstrateg på Räddningstjänsten Gotland, marknadsförare av Glasriket, Öland och Kalmar för länge sen, samt lite annat smått och gott. Kontakter med media har det handlat om mer eller mindre i över 20 år.

Vad tycker du är viktigt i jobbet?

– Strategisk kommunikation är definitivt avgörande för hur bra en organisation lyckas med sin verksamhet. Och att inse att det handlar om relationer i allra högsta grad. För mig är det också viktigt att vara rak och tydlig. Öppenhet är särskilt viktigt när man jobbar för ett statligt verk. Våra kontakter med massmedia är viktiga, dels naturligtvis för att vi tillhör det offentliga Sverige och ska vara just offentliga. Vi ska tåla insyn. Men också för att det finns en gedigen kunskap inom verket

som förtjänar att visas. Syns vi inte så finns vi inte.

Hur ser en vanlig arbetsdag ut?

– Det kan vara att jag besöker en garnison och träffar våra egna drifttekniker, fastighetsnäringschef och representanter för Försvarsmakten för att göra ett reportage till Öppet Hus. Eller att jag tillsammans med en annan myndighet gör ett pressmeddelande i samband med ett gemensamt ärende. Kanske ger goda råd till generaldirektören om hur vi ska agera i en fråga som får uppmärksamhet i massmedia. Ibland händer det att jag gör layout på produkter när något ska fram i sista sekunden. Omvärldsbevakning är viktigt, jag kollar varje dag vad som finns om oss eller sådant som kan påverka oss i massmedia. Jag försöker också på andra sätt hålla mig underrättad om händelser som kan påverka

Gamla synder: Drillflicka i Eskilstunagardet som tonåring.

Dolda talanger: Har med flit "stallat" ett plan och tagit upp det igen (inte i simulator - på riktigt!)

Favoritfärger: Alizarin Crimson och Paynes Grey.

...är kul!

Mys med varg...

Text: Eva Hetting
Foto: Greta Stridsman,
Pia Carlsson (Eskilstuna
Dykcenter) samt privat

vår verksamhet. Det kan dyka upp en säkerhetsfråga som jag tar med säkerhetsskyddschefen eller jag får frågor i Sveriges Radio P1 i direktsändning. Det kan också vara att väva in kommunikationens roll i planering för Fortifikationsverkets krishantering, både internt och i vår nya roll när det gäller Sveriges totala krisberedskap. Blandat alltså, stort och smått, strategiskt och hantverk.

Och hur var det med de fyra elementen... Eld?

– Jag är eldslukerska. Har varit kursledare i eldslukeri under Medeltidsveckan på Gotland för länge sen.

Vatten?

– Dykcertifikat förra sommaren. Har varit nere på 30 meter. Och i sommar blir det kajakkurs.

Jord?

– Av sand och lera kan man göra glas och keramik. Jag har provat på båda. Att blåsa glas är som att försöka fånga upp rinnande sirap på en lång, lång pinne och sen forma till ett glas. Mycket svårt, men otroligt kul!

Luft?

– Började på segelflygcertifikat när jag bodde på Gotland. Tyvärr flyttade jag därifrån innan jag blev färdig, men jag hann med att starta själv från Visby flygplats i motorseglare. Såååå häftigt. Och mer luft; jag har haft det stora nöjet att tandemhoppa fallskärm med en kille från Arméns Örnar - utbildningsgrupperna. Från fyra kilometer upp i skyn. Det var... Underbart!

Galen?

– Hihi, ja lite tror jag. Fast mest nyfiken!

EN STARK PARTNER MED SNABB OCH SÄKER RESPONS

Ronald Månsson

Det är löftet Fortifikationsverket ger sina kunder. Efter kundnöjdhetsmätningar 2008 beslutade verket att arbeta intensivt för att öka kundnöjdheten. Ett kundserviceprojekt startades och projektet har nu pågått sedan september 2008. En ny NKI mätning ska genomföras sent hösten 2009.

– Det är ett intensivt arbete som bedrivs, berättar Greta Stridsman, projektledare för kundserviceprogrammet. Vi vill öka kundfokus och förbättra servicen till våra kunder. I fokus ligger bland annat att vi ska öka dialogen, förbättra återkopplingen och tydliggöra vårt kunderbjudande. Det handlar mycket om kommunikation och vi diskuterar med alla medarbetare om vad kundservice är och diskuterar vad det innebär för dem i deras vardag. Vi har också varit ute hos kund och förankrat våra ambitioner och informerat om hur de kan följa våra mätningar. Naturligtvis har vi också samlat in mera synpunkter från kund genom att göra djupintervjuer med ett begränsat antal. För att veta om vi uppfyller servicelöftet har vi kopplat det till olika mål som kan följas månadsvis på vår hemsida.

- Alla leveranser ska utföras inom överenskommen tid.
- Vårt Servicecenter ska besvara samtal till växel och felanmälan inom 30 sekunder.
- Senast inom tre arbetsdagar ska en felanmälan vara åtgärdad, eller ny överenskommelse ha träffats med kunden.

Just nu är projektet inne i en lite lugnare fas och efter sommaren går projektet in i den sista delen som bland annat ska handla om kunderbjudandet och tilläggstjänster.

– Då räknar vi också med att kunna lansera vår kundportal på hemsidan. Här ska kunderna kunna logga in och ta del av sina hyresavtal, göra felanmälan och även kunna ge ris och ros till verket, berättar Stridsman. Och i höst är det dags att mäta kundnöjdheten på nytt.

– Vi hoppas så klart att vi ska se resultat av de aktiviteter vi gjort och att våra kunder ska känna att vi är måna om att de är nöjda, avslutar Greta Stridsman.

Några röster från kunden:

Ronald Månsson, garnisonschef P 4 Skaraborgs regemente.

– Jag tycker att det är jättebra att ni jobbar med kundservice på bred front, det vill säga på alla nivåer, inom Försvarsmakten. Det är en god vilja på alla håll och lokalt kommer vi bra överens. Fortverket håller en hög servicevilja och ger oss ett professionellt stöd, till exempel när det gäller investeringar. Sedan är vi inte alltid överens om vad som räknas till icke värdehöjande åtgärder och vem som ska stå för notan.

– Positivt just nu för oss lokalt är också att vi nu fått klartecken för att bygga motorskolan i Skövde och SIB i kvarn.

– En förbättring som skulle kunna göras är att vi får arbeta med en kontaktperson hos

tilläggstjänster är inte bra. Det går inte att utläsa vad vi betalar för.

Kenneth Lindgren, planeringsofficer, I 19 i Boden.

På I 19 i Boden genomför Fortifikationsverket kunddialog en gång i månaden. Då redovisar verket sitt arbete, pågående projekt som till exempel kundserviceprojektet och kunderna lyfter aktuella frågor.

– Det är ett bra forum med en bra dialog och alla är på plats, ofta är det ju flera inblandade, säger Kenneth Lindgren planeringsofficer i Försvarsmakten.

– Jag har jobbat med Fortverket i drygt ett år i den här rollen och samarbetet fungerar jättebra, fortsätter Kenneth. Men för att jag ska få en bättre helhetsbild och kunna avhandla hela

”FORTVERKET HÅLLER EN HÖG SERVICEVILJA OCH GER OSS ETT PROFESSIONELLT STÖD...”

Fortifikationsverket. Som det är nu är organisationen inte kundtillvänd eftersom den byggs på en territoriell indelning och inte följer Försvarsmaktens organisation. Det gör det mer tungrovt för oss eftersom vi måste ha flera kontaktpersoner inom verket.

Anders Björkman, St C Logistiksektionen, Helikopterflottiljen Linköping

– Jag tycker att det fungerar väldigt bra här hos oss. Vi (Fortifikationsverket och Försvarsmakten red. anm.) har hittat våra respektive roller, och så respekterar vi rollerna - det tror jag är viktigt. Vi har en bra kommunikation. Det finns inte heller några gamla låsningar och personalen har omsatts ganska mycket så vi är inte så historiskt belastade utan har vädrat ut allt gammalt.

– Sedan finns det ju alltid detaljer att förbättra. Återkopplingen vid felanmälan har inte fungerat och den nya faktureringen när det gäller

vårt stora område från Kiruna i norr till Östersund i söder på samma gång, till exempel när det gäller kontrakt och underhåll så skulle jag vilja dra igång ett lite annorlunda arbetssätt till hösten. En förbättring vore också om Fortifikationsverket kunde organisera sig som FM så att jag som kund bara har en kontaktperson. I dag har jag en för Boden, en för Arvidsjaur en för Tåme och en för Härnösand och Östersund osv.

– Nu vet jag att Fortverket ska ut och informera på kompaninivå om hur deras arbete fungerar, till exempel varför man har en viss nivå på värmen i en byggnad. Jag tror att det är ett bra sätt för att skapa förståelse på alla nivåer för våra roller och hur arbetet fungerar, avslutar Kenneth.

Text: Eva Hetting
Foto: Canan Yasar

STATENS FASTIGHETS-FÖRVALTNING UTREDS

Regeringen har beslutat om en utredning av statens fastighetsförvaltning. Syftet är att förvaltningen ska bli mer effektiv och direktiven för utredningen kom i början av juni. Idag är det 16 myndigheter, ett flertal bolag och länsstyrelserna som är aktörer inom den statliga fastighetsförvaltningen. Utredaren Sten Olsson ska bland annat inventera de fastigheter som förvaltas av statliga myndigheter och bolag samt lämna förslag till vägledande principer för när staten ska förvalta fastigheter som myndighet och när det är lämpligt att det sker i bolagsform.

Samtidigt sker en översyn av förordningarna som styr statens fastighetsförvaltning. Utredare i denna översyn blir den tidigare generaldirektören på Fortifikationsverket, Sören Häggroth.

Båda utredningarna ska vara klara i december 2010.

Text: Eva Hettiing

Eva Hetting och Göran Wahlström

STATEN LEDER JÄMT

Fortifikationsverket är en av tolv myndigheter som valt att gå i fronten för ökad jämställdhet. Ett spännande arbete har nu påbörjats vid verket där 82% av de anställda utgörs av män och 18% av kvinnor.

Sveriges utveckling och konkurrenskraft bygger på professionellt ledarskap. Inom staten har man nu startat programmet ”Staten leder jämt” med syftet att andelen kvinnor på chefs och expertfunktioner ska öka och därigenom bidra till minskade löneskillnader mellan kvinnor och män.

– Det är viktigt för oss att arbeta med de här frågorna säger Jan-Olof Wara, personaldirektör vid verket. 25 procent av våra medarbetare uppnår pensionsåldern inom en femårsperiod och vi måste kunna hantera utvecklingen av verksamheten. Den stora generationsväxlingen gör att vi har en stor utmaning dels i att behålla de medarbetare vi har, dels i att rekrytera nya medarbetare. Vi måste vara en attraktiv och modern arbetsgivare och hålla det vi lovar. Att arbeta med jämställdhet och jämlikhet är viktigt och tar tid, det här är ett långsiktigt arbete som i grund och botten handlar om att förändra attityd och kultur.

Arbetet ägs av ledningsgruppen där Göran Wahlström, chef för byggprojektavdelningen samt Eva Hetting, kommunikationsdirektör, utsetts till förändringsledare.

Göran, varför har du valt att jobba med jämställdhetsfrågan i verket?

– Jag har alltid varit intresserad av personal, människor och organisationsbyggnad och i och med att jag jobbat mycket med idrott har jag sett hur man bygger lag och får team att fungera. För att få en fungerande arbetsplats behöver man ge förutsättningar att få människor att känna sig respekterade och värderade på rätt sätt. Dessutom ser jag det som en personlig utveckling att få lära mer. Det är viktigt att ha insikt om de skillnader som finns.

I programmet ingår också att utse två personer som framtida ledare. Vid verket är Malena Andersson, fastighetsenhetschef för Halmstad och Göteborg samt Magnus Sand, miljö- och kvalitetschef, utsedda att representera dessa. Även arbetstagarorganisationerna är representerade i programmet. Programmet pågår från april 2009 till februari 2011. En avrapportering ska ske i mars 2011 och en effektutvärdering 2013.

Text: Eva Hetting
Foto: Catharina Millmarker

Fortifikationsverket
631 89 Eskilstuna
Tel 010-44 44 000
www.fortv.se